

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ВИДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Визначення навчально-методичної літератури

Всі види навчально-методичної літератури мають відповідати затверженому навчальному плану навчального закладу, теми повинні текстологічно і за змістом збігатися з робочою навчальною програмою. Джерела оформляються відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис». Загальні джерела виносяться у кінець навчального видання, розділені на основні та додаткові.

Підручник – основне навчальне видання із систематизованим викладом дисципліни, що відповідає офіційно затвердженій навчальній програмі.

Навчальний посібник – навчальне видання, яке доповнює або частково замінює підручник у викладі навчального матеріалу з певного предмета, курсу, дисципліни або окремого його підрозділу.

Навчально-наочний посібник – навчальне образотворче видання матеріалів, які містять *ілюстративно-наочні матеріали*, що сприяють вивченню і викладанню дисципліни, засвоєнню її змісту.

Навчально-методичний посібник – навчальне видання з *методики викладання* навчальної дисципліни, яке, крім викладу навчального матеріалу, містить методичні вказівки та рекомендації щодо викладання дисципліни або організації самостійної роботи учнів, розвитку та виховання особистості.

Хрестоматія – навчальне видання *літературно-художніх, історичних, наукових, мистецьких чи інших творів* або їх частин, які є об'єктом вивчення певної навчальної дисципліни або виховання особистості відповідно до офіційно затвердженої навчальної програми (різновид – книга для читання).

Словник для учнів – довідкове видання *упорядкованого переліку мовних одиниць* (слова, словосполучення, фрази, терміни, поняття, знаки, імена тощо), доповнених відповідними довідковими даними.

Енциклопедія – навчальне видання довідкового характеру, яке містить *упорядкований перелік відомостей, сукупність наукових знань з широкого кола питань*. Популярність викладу, розрахована на широке коло читачів, має поєднуватися з науковою чіткістю та логікою викладення матеріалу, без авторського тлумачення. Неприпустиме недбале, наближене, однобічне висвітлення явищ і фактів. Цим енциклопедії відрізняються від інших видів наукових видань, у яких такі матеріали можуть наводитися в авторській концепції. Мові енциклопедії властиві стислість, чіткість, лаконічність формулювань, уникнення вузькофахових термінів, професійних жаргонізмів, розмовних і просторічних слів, вставних слів та зворотів, емоційно забарвлених оцінок, надмірної кількості скорочень.

Довідник – навчальне видання довідкового характеру, яке містить *упорядкований предметний матеріал*, узагальнені, стислі відомості з певних галузей науки, професій тощо.

Практикум – навчальне видання *практичних завдань і вправ*, що сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок, їх систематизації та узагальненню, перевірці якості їх засвоєння (*різновиди* – *збірник задач і вправ, тестові завдання, збірники текстів диктантів і переказів, інструкції до лабораторних і практичних робіт, робочі зошити, дидактичні матеріали*).

Методичні рекомендації – навчальне видання для учнів з *методики засвоєння навчальної дисципліни*.

Тексти лекцій – навчальне видання, яке містить повний *виклад лекційного матеріалу* до затвердженої навчальної дисципліни (всіх лекцій або змістового блоку).

Альбом – книжкове або комплектне аркушеве *образотворче видання*.

Атлас – альбом *зображень різних об'єктів* (карти, креслення, малюнки та ін.), що пропонується з метою навчання або практичного виконання.

Педагогічний програмний засіб – *програмна продукція*, яка використовується у *комп'ютеризованих системах* освіти як засіб навчання чи виховання учнів.

Навчально-методичний комплекс – навчальне видання на допомогу учням у навчанні з викладом *основного змісту та завдань лекційних і практичних занять*.

Робоча навчальна програма – *нормативний документ* навчального закладу, що містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми і засоби поточного та підсумкового контролю.

Навчальна програма – навчальне видання, яке *визначає зміст, обсяг і вимоги до вивчення* певного навчального предмета, курсу, дисципліни, розвитку і виховання особистості відповідно до вимог державних стандартів освіти та навчальних планів.

Вимоги до структури навчально-методичних видань

Підручник

Структура

ЗМІСТ (назви розділів у точній відповідності до затвердженої навчальної програми). Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті, без скорочень. Позначення ступенів рубрикації («частина», «розділ») пишуться в один рядок з відповідними заголовками й відділяються від них крапкою. Всі заголовки у змісті починаються з прописної літери без крапки на кінці.

ВСТУП (передмова):

- роль і значення дисципліни (виду занять) у підготовці фахівця,
- місце даного курсу (його частин) серед інших дисциплін,
- формулювання основних завдань, що стоять перед учнем при вивченні навчальної дисципліни.

ОСНОВНИЙ ТЕКСТ – дидактично та методично оброблений і систематизований автором навчальний матеріал. Викладення матеріалу в навчальній книзі повинно відрізнятися об'єктивністю, науковістю та чіткою логічною послідовністю. Композиція підручника, подання термінів, прийоми введення до тексту нових понять, використання засобів наочності повинні бути спрямовані на те, щоб передати учневі певну інформацію, навчити його самостійно користуватися книгою, захопити його, викликати інтерес до предмета, що вивчається.

ПИТАННЯ, тести для самоконтролю та контролю засвоєння знань:

- розміщуються наприкінці кожної структурної частини (глави, параграфа),
- сприяють формуванню практичних прийомів і навичок логічного мислення.

У ході виконання контрольних завдань бажано передбачити використання обчислювальної техніки, аудіовізуальних засобів навчання, забезпечити умови обов'язкового використання нормативної та довідкової літератури.

ОБОВ'ЯЗКОВІ ТА ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ (для самоперевірки), **ПРИКЛАДИ**

Під час написання навчальних книг необхідно орієнтувати учня на активну пізнавальну діяльність, самостійну творчу працю та вміння розв'язувати задачі, виконувати завдання. У кожному підручнику, посібнику мають бути приклади, питання, задачі, завдання.

Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор. Можна сформулювати такі загальні рекомендації авторам щодо ілюстрування навчальних книг:

- ілюстрації мають використовуватися тільки в тих випадках, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься в книзі (наявність їх дозволяє авторам передати більш чітко, точно та образно програмні матеріали);

- вигляд ілюстрацій має відповідати ступеню підготовленості учнів (для учнів молодших курсів ілюстрації мають відрізнятися більшою образністю, ніж ілюстрації для учнів старших курсів);

- під час підготовки ілюстрацій потрібно враховувати можливості відтворення їх типографією й інші фактори (на цьому етапі важливою є спільна робота автора та редактора; автор має чітко уявляти, як виглядатиме майбутнє видання);

- ілюстрації у вигляді схем не повинні повторювати матеріалу основного тексту або містити зайву інформацію, що відволікає читача від засвоєння теми;

- подані в підручниках та посібниках технічні креслення, що пояснюють будову та принципи роботи машин, їх механізмів і вузлів, не повинні містити малозначущих подробиць;

- однотипні ілюстрації в підручнику мають бути виконані однією технікою;

- при поданні статистичних даних доцільно використовувати графіки й діаграми, які є ефективним засобом передачі інформації між величинами та явищами, що вивчаються;

- доцільно використовувати кольорові ілюстрації, які не тільки збагачують інформацію, а й акцентують увагу читачів на основних ідеях ілюстрованого матеріалу.

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДАНІ для розв'язання задач (таблиці, схеми тощо)

АПАРАТ для орієнтації в матеріалах книги (покажчики, списки)

Покажчики є обов'язковим структурним елементом підручників і навчальних посібників. Вони полегшують користування книгою. До предметного покажчика необхідно включати основні терміни та поняття, що зустрічаються в книзі, а до іменного – прізвища та ініціали тих осіб, відомості про яких можна знайти у виданні. Поруч з терміном у предметному покажчику (або прізвищем в іменному) через кому проставляються номери сторінок, на яких цей термін або прізвище зустрічаються. Терміни у предметному покажчику (та прізвища в іменному) пишуться в один стовпчик і розташовуються строго в алфавітному порядку. Групу термінів або прізвищ, які починаються з однієї літери, відділяють від наступної групи пробілом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

У підручниках (навчальних посібниках) мають бути наведені джерела, з яких отримано фактичний матеріал, що вказуються у відповідних посиланнях та бібліографічному списку. В підручниках (посібниках) необхідно використовувати лише дані, допущені до опублікування у відкритому друці. В розділі бібліографії (підручника, посібника) необхідно вказати *основну використану та рекомендовану літературу для поглибленого вивчення курсу*. Бібліографічні посилання даються на останнє видання даного твору або зібрання творів.

ДОДАТКИ є важливим засобом збагачення змісту навчальної книги. У вигляді додатків доцільно давати різні матеріали, що доповнюють або ілюструють основний текст. Додатки за своїм характером та змістом повинні стосуватися всієї книги в цілому або її окремих частин, а не окремих часткових питань. Не допускається включати додатки, що не мають безпосереднього відношення до теми книги.

Посібники

Структура

ЗМІСТ (назви розділів у точній відповідності до затвердженої навчальної програми).

ВСТУП (передмова) – яку частину навчальної дисципліни розкриває посібник, які теми повністю, які – частково.

ОСНОВНИЙ ТЕКСТ

ПИТАННЯ, ТЕСТИ для самоконтролю

Обов'язкові та додаткові ЗАДАЧІ, ПРИКЛАДИ
ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДАНІ для розв'язання задач (таблиці, схеми тощо)
АПАРАТ ДЛЯ ОРІЄНТАЦІЇ В МАТЕРІАЛАХ КНИГИ (покажчики, списки)
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Методичні рекомендації і практикуми

Структура

Навчально-тематичний ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ (теми, підтеми, кількість годин відповідно до навчального плану).

ВСТУП (1-2 сторінки) – місце курсу в навчальному процесі, мета, предмет вивчення, роль у підготовці фахівця місце дисципліни серед інших предметів, попередні знання, що є основою для вивчення курсу, особливості, основні завдання, що стоять перед студентом при вивченні дисципліни, особливості дисципліни, використані технічні засоби.

ОСНОВНИЙ ТЕКСТ – назва теми, методи опрацювання лекційного матеріалу та літератури, інструкції щодо виконання індивідуальних і самостійних завдань, підготовки до практичних занять.

ПИТАННЯ, ТЕСТИ для самоконтролю

ОБОВ'ЯЗКОВІ ТА ДОДАТКОВІ ЗАДАЧІ, ПРИКЛАДИ

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДАНІ для розв'язання задач (таблиці, схеми тощо)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ (номер, сторінка в загальному списку літератури)

Обсяг усіх тем дисципліни має бути однаковим. Структура викладення матеріалу – ідентичною.

Тексти лекцій

Структура

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (теми, підтеми, кількість годин відповідно до навчального плану)

НАЗВА ЛЕКЦІЇ

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

ТЕКСТ ЛЕКЦІЙ – повний виклад матеріалу лекції з прикладами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

Обсяг

Розділи, що відповідають темам дисципліни, мають бути однаковими за обсягом.

Навчально-методичний комплекс

Структура

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ВСТУП (місце курсу в навчальному процесі, місце дисципліни серед інших предметів, попередні знання, що є основою для вивчення курсу, особливості, основні завдання, що стоять перед студентом при вивченні дисципліни)

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СХЕМА (пояснення значення балів і правил складання заліку чи екзамену)

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ (назва теми, план теми, короткий зміст, на що звернути увагу)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ (номери і сторінки відповідно до загального списку літератури)

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

ПИТАННЯ НА ІСПИТ (залік)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ КНИГИ

Зміст

Зміст – це перелік заголовків рубрик у книзі. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати заголовки у змісті або давати їх в іншій редакції (порівняно із заголовками в тексті) не можна.

До змісту, як правило, включаються всі заголовки рукопису, за винятком підзаголовків, розташованих у підбір до тексту.

Позначення ступенів прийнятої рубрикації («частина», «розділ», «параграф» та їхні порядкові номери) пишуться в один рядок з відповідними заголовками й відділяються від них крапкою.

Всі заголовки у змісті починаються з прописної літери без крапки в кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з відповідним номером сторінки у правому стовпчику змісту.

Номери сторінок у змісті рекомендується проставляти простим олівцем.

Вступ (передмова)

Вступ (передмова) в навчальній книзі має відповідати таким основним вимогам: характеризувати роль та значення дисципліни (виду занять) у підготовці фахівця, показувати місце даного курсу (його частин) серед інших дисциплін, містити формулювання основних завдань, що стоять перед учнем для вивчення навчальної дисципліни. Обсяг передмови – 0,1–0,2 авт.арк.

1.3. Основний текст

Основний текст підручника (навчального посібника) – це дидактично та методично оброблений і систематизований автором навчальний матеріал.

Викладання матеріалу в навчальній книзі повинно відрізнятися об'єктивністю, науковістю та чіткою логічною послідовністю. Композиція підручника, подання термінів, прийоми введення до тексту нових понять, використання засобів наочності треба спрямувати на те, щоб передати учневі певну інформацію, навчити його самостійно користуватися книгою, захопити його, викликати інтерес до предмета, що вивчається.

1.4. Питання, тести, задачі, завдання

Питання і завдання (для самоперевірки та контролю засвоєння знань) у навчальній книзі дозволяють забезпечити більш ефективне опрацювання учнем навчального матеріалу у процесі самостійної роботи. Такі контрольні питання і завдання, що розміщуються наприкінці кожної структурної частини книги (глави, параграфа), мають сприяти формуванню практичних прийомів і навичок логічного мислення.

Необхідно пам'ятати, що методично правильно поставлені запитання і завдання є запорукою того, що процес засвоєння знань у ході самостійної роботи з книгою призведе до їх практичного застосування. У ході виконання контрольних завдань бажано передбачити використання обчислювальної техніки, аудіовізуальних засобів навчання, забезпечити умови обов'язкового використання нормативної та довідкової літератури. У процесі написання навчальних книг необхідно орієнтувати учня на активну пізнавальну діяльність, самостійну творчу працю та вміння розв'язувати задачі, виконувати завдання. В кожному підручнику, посібнику мають бути приклади, питання, задачі.

1.5. Ілюстрації в навчальній книзі

Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор.

Можна сформулювати такі загальні рекомендації авторам з ілюстрування навчальних книг:

- ілюстрації мають використовуватися тільки у тих випадках, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься в книзі. Наявність їх дозволяє авторам передати більш чітко, точно та образно програмні матеріали, що викладаються;

- вигляд ілюстрацій має відповідати ступеню підготовленості учнів. Так, у підручниках для учнів молодших курсів ілюстрації повинні відрізнятися більшою образністю, ніж ілюстрації для учнів старших курсів, які можуть вільно читати креслення чи складні схеми;

- під час підготовки ілюстрацій слід враховувати можливості відтворення їх типографією та інші фактори. Ось чому на цьому етапі важливою є спільна робота автора та редактора. Автор повинен чітко уявляти, як буде виглядати майбутнє видання;

- ілюстрації у вигляді схем не повинні повторювати матеріал основного тексту або містити зайву інформацію, що відволікає читача від засвоєння теми;

- подані в підручниках та посібниках технічні креслення, що пояснюють устрій та принципи роботи машин, їх механізмів та вузлів, не повинні містити малозначущих подробиць;

- однотипні ілюстрації у підручнику мають бути виконані однією технікою;

- у разі подання статистичних даних доцільно використовувати графіки та діаграми, які є ефективним засобом передачі інформації між величинами і явищами, що вивчаються;

- доцільно використовувати кольорові ілюстрації, які не тільки збагачують інформацію, а й акцентують увагу читачів на основних ідеях ілюстрованого матеріалу.

1.6. Бібліографічний опис

У підручниках (навчальних посібниках) мають бути наведені джерела, з яких отримано фактичний матеріал, що вказується у відповідних посиланнях та в бібліографічному списку.

В підручниках (посібниках) необхідно використовувати лише дані, допущені до опублікування у відкритому друці.

В розділі «Бібліографічний список» підручника (посібника) необхідно вказати основну використану та рекомендовану літературу для поглибленого вивчення курсу.

Основними елементами бібліографічного опису є прізвище автора, назва твору, місце видання, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок. Бібліографічні посилання необхідно давати на останнє видання даного твору або зібрання творів.

1.7. Показчики

Показчики мають стати обов'язковим структурним елементом підручників та навчальних посібників. Вони полегшують користування книгою. До предметного показчика необхідно включати основні терміни і поняття, що зустрічаються в книзі, а до іменного – прізвища та ініціали тих осіб, відомості про яких можна знайти в книзі. Поруч із терміном у предметному показчику або прізвищем в іменному показчику через кому проставляються номери сторінок, на яких цей термін або прізвище зустрічаються.

Терміни у предметному показчику та прізвища в іменному показчику пишуться в один стовпчик та розташовуються строго в алфавітному порядку.

Групу термінів або прізвищ, що починаються з однієї літери, відділяють від наступної групи пробілом.

1.8. Додатки

Додатки є важливим засобом збагачення змісту навчальної книги. У вигляді додатків доцільно давати різні матеріали, що доповнюють або ілюструють основний текст. Додатки за своїм характером та змістом повинні стосуватися всієї книги в цілому або її окремих частин, а не окремих часткових питань. Не допускається включати додатки, що не мають безпосереднього відношення до теми книги.

Методика підготовки та створення електронного посібника

Електронний посібник – це програмно-методичний комплекс, призначений забезпечити можливість тим, хто навчається, самостійно або з допомогою викладача засвоїти навчальний курс чи його розділ. Такий продукт створюється з вбудованою структурою, словниками, можливістю пошуку.

Електронний посібник може використовуватися для самостійного вивчення навчального матеріалу з певного предмета або поглиблення вивчення предмета. Він має ряд принципових відмінностей від посібника, виготовленого типографським способом: можливість мультимедіа; забезпечення віртуальної реальності; високий ступінь інтерактивності; можливість індивідуального підходу до учня. Включення в структуру електронного посібника елементів мультимедіа дозволяє здійснювати одночасну передачу різноманітних видів інформації. Як правило, це означає співвідношення тексту, графіки, анімації і відео. Багато процесів та об'єктів в електронному посібнику може бути подано в динаміці їх розвитку, а також у вигляді 2-х або 3-х-мірних моделей, що викликає в користувача ілюзію реальності зображуваних об'єктів. Інтерактивність дозволяє встановити зворотній зв'язок користувача інформацією з її джерелом (викладачем). Для інтерактивної взаємодії характерна оперативна відповідь та візуально підтверджена реакція на дію, повідомлення.

Електронний посібник має певні переваги перед традиційними видами посібників: вивчення матеріалу може бути не пов'язане з часовими рамками (аудиторними заняттями); дозволяє розвивати навички самостійної роботи учнів; структура посібника допомагає встановлювати контроль над вивченням відповідних блоків тем. Електронні посібники можуть мати додаткові можливості в порівнянні з паперовим варіантом. Однією з таких можливостей є використання гіперпосилань, за допомогою яких можливий швидкий перехід від однієї частини посібника до іншої. **Створення електронного посібника** – це творчий процес педагога і програміста. При цьому необхідно також дотримуватися відповідних методичних вимог.

Основні вимоги до методики створення електронного посібника:

1. Навчальний матеріал повинен бути розбитий на блоки.
2. Кожен блок повинен містити детальні ілюстрації.
3. Ілюстрації повинні підбиратися таким чином, щоб більш детально й доступно пояснити матеріал, який важко сприймається учнями.
4. Основний матеріал блоку має об'єднуватися в одне ціле за допомогою гіперпосилань. Гіперпосилання можуть зв'язувати й окремі блоки електронного посібника.
5. Доцільно доповнити матеріал посібника підказками.

За функціональною значимістю матеріал електронного посібника повинен складатися з: презентаційної частини, основного матеріалу з вправами, задачами, контрольними питаннями, проміжними тестами, які дозволяють оцінити отримані знання й відкрити доступ до наступного рівня навчання (інших більш складних блоків навчального матеріалу). При складанні проміжних та підсумкових тестів, що проводяться в рамках конкретного електронного посібника, рекомендується брати за основу педагогічні вимірювальні матеріали, які використовуються в системі дистанційного навчання.

Презентаційна частина електронного посібника – це аналог вступу друкованого посібника. В цьому розділі наводиться коротка характеристика змісту електронного посібника, надаються рекомендації з використання даного програмного продукту, назва освітньої установи, назва предмета, інформація про авторів і т.д.

Основний зміст електронного посібника розбивається на окремі блоки або модулі. Блок аналогічний розділу у звичайному посібнику. Він повинен складатися з одного або декількох файлів (об'єм кожного – не більше 100 Кб). Перехід з одного блоку або модуля

можливий двома шляхами: при проходженні проміжного тестування, після закінчення вивчення попереднього блока або через меню. Якщо блок складається з великої кількості файлів, то доцільно розробити його внутрішнє меню.

Дуже важливо забезпечити доступ до довідників, словників термінів з кожної сторінки посібника. Для цього потрібна навігаційна система. Навігаційна система відображається на так званих навігаційних панелях.

Для зручної навігації по електронному посібнику в текст вставляються гіперпосилання.

Гіперпосилання – це слово або фраза, підкреслені або виділені яскравим кольором, при натисканні на які здійснюється швидкий перехід до потрібних фрагментів тексту. Наприклад: в абзаці тексту введено визначення певного поняття. Тоді в подальшому, при згадуванні цього поняття, його можна вказати, як гіперпосилання, тобто при натисканні на слово, буде здійснюватися швидкий перехід на той абзац, у якому наведено його визначення.

Всі гіперпосилання розставляються за вказівкою автора посібника.

Вимоги до оформлення електронного посібника

Вимоги до паперового варіанту. Паперовим варіантом може бути видані типографським способом матеріали посібника або роздрукований на принтері, підготовлений до типографського друку, електронний варіант. Паперовий варіант посібника необхідний для того, щоб розробник мав уявлення про те, яким повинен бути кінцевий варіант електронного посібника.

Для реалізації гіперпосилань в електронному посібнику необхідно виділити в паперовому варіанті (наприклад, підкреслити, виділити маркером) частину тексту-посилання та вказати абзац тексту (сторінку паперового носія, номер абзацу, а також виділити перше слово цього абзацу), на який буде здійснюватися перехід посиланням.

Вимоги до електронного варіанту. Текст електронного варіанту навчального ресурсу повинен бути набраним або збереженим у форматі текстового редактора Word for Windows і відповідати таким вимогам:

1. Формат сторінки А5.
2. Поля : верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, лівє – 2 см, правє – 2 см.
3. Шрифт тексту – Times New Roman.
4. Розмір шрифту – 10-11.
5. Початок абзацу – відступ з нового рядка.
6. Міжрядковий інтервал – одинарний, вирівнювання по ширині.

При оформленні заголовків документа повинні використовуватися відповідні стилі. Так, якщо заголовок розділу має стиль «Заголовок 1», то заголовок підрозділу (або частини) повинен мати стиль «Заголовок 2». Заголовки не повинні бути набрані стилем «Обычный». Основний текст – стиль «Основний текст». Крім тексту, електронний варіант посібника може містити графіку, таблиці та інші елементи. Решта нетекстових елементів оформляються у вигляді картинок.

Оформлення графіки. Кольорові рисунки повинні додаватися окремо у вигляді графічних файлів з розширенням jpg, bmp, gif. При цьому підпис і номер рисунка в вихідному файлі повинні відповідати назві файлу з рисунком. Чорно-білі рисунки можуть бути вставлені в текст вихідного файлу і не повинні виходити за межі полів сторінки. Графічні елементи, що складаються з декількох компонентів, мають бути згруповані. Всі підписи всередині графічних елементів виконуються елементом напис, згруповані разом з іншими елементами, розміщені по лівому краю сторінки. Підписи під рисунками друкуються звичайним текстом.

Оформлення таблиць. Розмір таблиці може бути довільним, але не повинен виходити за межі полів сторінки. Таблиця має розміщуватися по лівому краю сторінки. Не допускається поворот таблиць.

Оформлення елементів Equation. Кожний елемент Equation оформляється з нового рядка. Безперервна послідовність елементів Equation повинна набиратися як один елемент, включно зі знаками пунктуації, що стоять у кінці формул. Опис структури посібника повинен бути наданий автором у друкованому вигляді разом з основним матеріалом.

Підготовка тестових завдань і контрольних питань. В електронному посібнику існує можливість включення контрольних завдань і тестів. Для розміщення контрольних завдань у посібнику автору необхідно надати в електронному вигляді тестові завдання, що складаються з питань, варіантів їх відповідей (з поміткою однієї правильної відповіді).

Порядок подання навчально-методичних видань на розгляд науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК

1. Науково-методична рада НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області рекомендує до видання з грифом Міністерства освіти і науки України навчально-методичні видання, перелічені в наказі № 588 від 27. 06.2008 р.

2. Інші види навчально-методичної літератури можуть видаватися та поширюватися за рекомендацією науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК.

3. До того, як подати заяву до науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК про розгляд розробленого педагогом підручника (посібника), видання має пройти:

- апробацію в навчальному процесі закладу, що повинно підтвердитися експертним висновком;

- обговорення на засіданні методичної комісії й отримати певні рекомендації, зауваження, висновки про відповідність чи не відповідність навчальним плану і програмі;

- отримати ухвалу педагогічної (або методичної) ради навчального закладу про подання на науково-методичну раду НМЦ ПТО ПК (після доопрацювання за рекомендаціям методкомісії);

- отримати рекомендації та рецензію методиста відповідного профілю НМЦ ПТО ПК, а при необхідності – висновки фахової ради (фахова рада може рекомендувати пройти апробацію в іншому навчальному закладі).

4. Для отримання рекомендації науково-методичної ради автор має подати до науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області (голова – Л.І. Шевчук, секретар – О.В. Тертична):

4.1. Заяву з проханням про розгляд видання

4.2. Роздрукований текст навчально-методичного видання та його електронну версію

4.3. Витяг з протоколу засідання методичної комісії ПТНЗ з експертними висновками

4.4. Витяг з протоколу засідання педагогічної (або методичної) ради навчального закладу з ухвалою

4.5. Дві рецензії фахівців (одна з них – методиста профільного напрямку НМЦ ПТО ПК)

4.6. У випадку розгляду на обласній фаховій раді – експертні висновки фахової ради.

4.7. Науково-методичну карту навчального посібника (*зразок – у додатку*)

5. Науково-методична рада НМЦ ПТО ПК має право додатково залучати фахівців для рецензування навчальної літератури. У випадку відповідності навчального видання вимогам МОН України науково-методична рада може рекомендувати видання до друку та поширення або для використання в навчальному процесі закладу.

6. **Науково-методична картка** навчального посібника (підручника) повинна відповідати таким вимогам: містити повне і чітке обґрунтування доцільності видання

посібника, обґрунтування типу навчального посібника, перелік умінь і навичок, на формування яких спрямовано посібник, термінологічну карту дисципліни, статистичні дані.

7. На основі розгляду матеріалів науково-методична рада може виносити рішення про клопотання перед відповідними органами та посадовими особами щодо доцільності видання навчальної літератури з грифом МОНмолодьспорту України.

8. Підручник, посібник, який отримав рекомендацію науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК до видання, подається у відділ інформаційно-видавничої діяльності та передового педагогічного досвіду, де вирішується питання подачі до друку (при необхідності підписується видавничий договір).

За наказом МОН № 588 від 27.06.2008 з урахуванням змін, затверджених [Наказом МОН № 11 від 10.01.2009 р.](#) існує **2 види грифів:**

«**Затверджено Міністерством освіти і науки України**» – надають за результатами експертизи *підручникам з базових* предметів, курсів, дисциплін, які попередньо були видані як навчальні посібники й отримали схвальні відгуки фахівців (*пройшли апробацію* навчальної літератури, що затверджується МОН, і за її результатами *визнані як усталені* для використання в навчально-виховному, навчально-виробничому процесі).

«**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України**» надається навчальній і навчально-методичній літературі:

- новоствореним підручникам;
- навчальним посібникам, які підлягають апробації;
- навчально-наочним посібникам;
- навчально-методичним посібникам;
- хрестоматіям;
- словникам, енциклопедіям і довідникам.

Рішення про надання грифів «Затверджено» і «Рекомендовано» ухвалює Міністр на підставі висновків відповідних комісій Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України.

Для отримання грифу МОНмолодьспорту України автор має додатково подати до науково-методичної ради МОН:

- 3 зовнішні рецензії;
- обґрунтування доцільності видання (місце в навчальному процесі, кількість годин, мета, актуальність, перелічити існуючі навчально-методичні розробки з даного напрямку за останні 5 років з позначенням кількості сторінок);

До Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України подаються:

- супровідний лист **на ім'я міністра** закладу, установи, чий співробітник створили підручник (посібник);
- довідку про авторів;
- витяг із засідання науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК щодо необхідності публікації;
- три зовнішні рецензії, підписані, з печатками тих установ, де працюють рецензенти;
- відповіді на зауваження рецензентів (якщо у рецензентів були зауваження);
- обґрунтування видання твору за підписом авторів із зазначенням необхідності та новизни їхнього твору порівняно з тими аналогами, які видані за останні 3 роки з цієї тематики;
- робочу програму (затверджену, підписану, з печаткою) дисципліни, для якої пропонується видання;
- навчальний план (таблиця), затверджений і підписаний.

Наступні кроки здійснюються у МОНмолодьспорту України.

ПРИМІТКА:

Рекомендується видання, які плануються до друку, виконувати **на форматі А5, шрифт: Times New Roman, розмір:10; інтервал: одинарний, поля: 2x2x2x2.**

Отримати консультацію щодо технічного оформлення (вибір шрифту, подання ілюстрацій), форматування, структурування посібника можна у відділі інформаційно-видавничої діяльності та передового педагогічного досвіду НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

ДОДАТОК 1

Зразок оформлення титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ КРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ №25 м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Т.О. Мельникова

ОСНОВИ ГАЛУЗЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

**ДОВІДНИК ДЛЯ УЧНІВ
з прикладами розв'язування задач та тестами для самоконтролю**

*(професії: Оператор ПК. Секретар керівника. Обліковець з реєстрації
бухгалтерських даних)*

м. Хмельницький

2012

ДОДАТОК 2

Зразок титульної сторінки(на звороті)

**ББК
УДК**

Розглянуто і рекомендовано до використання та друку педагогічною радою ВПУ №25 м. Хмельницького (протокол № 6 від 05 січня 2012 року)

Рецензенти:

Загіка О.О. – заступник директора ВПУ №25 м. Хмельницького з навчально-виробничої роботи;

Чуйкова О.М. – методист НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області

Мельникова Т.О. Основи галузевої економіки. Довідник для учнів з прикладами розв'язування задач та тестами для самоконтролю / Т.О.Мельникова – Хмельницький: ІВВ ВПУ №25, 2010 р. - 58 с.

Довідник для учнів містить короткий зміст за темами предмета «Основи галузевої економіки», задачі, приклади та завдання до тем зі зразками розв'язування, а також тести для самоконтролю. .

Довідник рекомендується як навчальний посібник з основ галузевої економіки для учнів ПТНЗ, які освоюють професії: оператор ПК, секретар керівника, обліковець з реєстрації бухгалтерських даних.

ДОДАТОК 2

Зразок оформлення ЗМІСТУ

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

I-й КУРС

1. Тема 1. Вступ. Основні поняття галузевої економіки та підприємництва	3
2. Тема 2. Ринок та ринкові відносини	4
3. Тема 3. Підприємництво	9
4. Тема 4. Економічні показники виробництва	15
5. Тема 5. Організація та оплата праці	20
6. Тема 6. Трудові ресурси	24
7. Тема 7. Власність та її економічна сутність	29

II-й КУРС

1. Тема 1. Показники ефективності виробництва. Витрати виробництва та собівартості продукції. Дохід та рентабельність. Система оподаткування	32
2. Тема 2. Організація та оплата праці. Забезпечення соціальних гарантій	37
3. Тема 3. Трудові ресурси. Продуктивність праці. Зайнятість населення. Ринок праці	42
4. Тема 4. Власність та її економічна сутність. Роздержавлення та приватизація	45
5. Тема 5. Відтворення суспільного продукту. Національний дохід	48
6. Тема 6. Поняття про менеджмент та маркетинг	52

ПІСЛЯМОВА

Список використаних джерел	57
----------------------------------	----

ДОДАТОК 3

Зразок ПЕРЕДМОВИ

ПЕРЕДМОВА

Галузева економіка займається вивченням закономірностей відтворення продукції (товарів і послуг) усередині конкретної галузі господарювання, частини економічної системи. Економічні знання необхідні в будь-якій галузі. Тому у професійній підготовці предмет «Основи галузевої економіки є одним із професійно важливих предметів. Підприємницька діяльність – одна із тих, де економічні знання масово

необхідні. Але підприємництвом є не будь-яка корисна для суспільства діяльність із виробництва продукції, надання послуг, а та, що характеризується такими основними ознаками: економічною самостійністю та автономною волею її суб'єктів; ініціативністю; творчим новаторським характером, інноваційністю; систематичністю; здійснюється на власний ризик і під певну особисту майнову відповідальність; здійснюється з метою одержання надприбутку (підприємницького доходу).

За даними п'ятирічного проекту виявлення "профілю підприємця", організованого американською фірмою "Мак-Бер енд Компані", налічується 21 найважливіша риса "оптимального типу підприємця". Найважливіші серед них: пошук можливостей та ініціативність; готовність до ризику; орієнтація на ефективність та якість; відповідальність і здатність жертвувати в інтересах справи; цілеспрямованість; систематичне планування та спостереження; прагнення до інформованості; здатність переконувати, встановлювати й підтримувати зв'язки тощо.

Деякі риси є результатом навчання та досвіду, а інші – продуктом розвитку природних даних людини. Дати економічні знання і сформувані підприємницькі риси в учнів покликаний предмет «Основи галузевої економіки».

З метою полегшення процесу отримання економічних знань і розроблений даний довідник, у якому подаються основні положення теоретичної частини предмета для I і II курсів ПТНЗ. Теоретичний зміст подається за темами програми. В частині довідника, орієнтованій на учнів I курсу, пропонується теоретичний матеріал за конкретною темою для самостійного вивчення, тести і питання для самоконтролю та завдання для обговорення. Частина друга довідника, розрахована на учнів II курсу, є більш практичною. В ній після теоретичних положень теми подаються приклади розв'язування практичних завдань, потім – завдання (приклади, задачі) для самостійного розв'язування та завдання для самоконтролю.

Довідник рекомендується до використання як учнями, так і викладачами ПТНЗ.

ДОДАТОК 4

Зразок сторінки основної частини

(Верхній колонтитул)

Мельникова Т.О. Основи галузевої економіки. Довідник для учнів

I-й КУРС

Тема 1. Вступ. Основні поняття галузевої економіки та підприємництва

1.1. Сучасна роль предмета «Основи галузевої економіки»

В усі часи освіченою вважалася людина, яка володіла основами економічних знань. Справа в тому, що в людському суспільстві немає жодної сфери життя, жодної професії, немає і жодної країни, де б людина була незалежною від світу економіки, від економічних законів. Можна спробувати прожити, нічого не знаючи про економіку, але тоді життя постійно повертатиметься до вас гострими кутами, і ви будете боляче битися, натикаючись на них.

З давніх-давен мислителі цікавилися питаннями, чому країни багатіють і чи існують якісь закономірності суспільного розвитку. Серйозну увагу приділяли економіці ще Платон і Аристотель (IV ст. до н.е.). Останній і ввів в обіг термін «економіка» (від грец. «oikos» — дім, господарство і «nomos» - закон). У перекладі з давньогрецької мови він означає «закони господарства». Економікою Аристотель назвав спосіб ведення господарства, який слугує для примноження благ, потрібних для життя і корисних для людини й держави.

В економічній теорії, як і в економічному житті суспільства, бувають періоди бурхливого зростання і глибоких криз. Вперше за багатовікову історію існування наш народ має змогу будувати незалежну соціально-економічну систему, визначати внутрішню і зовнішню політику, приймати закони, запозичувати світовий досвід реформування економіки і побудови соціально орієнтованого цивілізованого суспільства. Тому сьогодні економічні знання потрібні не тільки фінансистам, маркетологам і державним чиновникам. Вони вкрай необхідні кожній молодій людині, яка вступає в самостійне життя, опановує будь-яку професію.

1.2. Основні економічні терміни та поняття

Під час вивчення курсу «Основи галузевої економіки» освоюються певні економічні терміни і поняття.

Ринок – це система економічних відносин, що виникають на основі стійкої взаємодії товарного і грошового обігу.

Інфраструктура ринку - система інституцій різних форм власності (підприємств, фірм, організацій) і технічних засобів, що обслуговують інтереси суб'єктів ринкових відносин, забезпечують їхню ефективну взаємодію. Виділяють організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково-дослідну інфраструктури ринку.

*Форма оформлення науково-методичної карти посібника (підручника)***Науково-методична картка навчального посібника (підручника)**

Категорія	Зміст
Автор	ПІБ
Назва	Назва посібника (підручника), вихідні дані
Тип	Підручник, посібник, тексти лекцій тощо
Потреба у грифові	Претендує чи не претендує. Якщо претендує, то на який: «Затверджено» чи «Рекомендовано»
Якому курсу (предмету, напряму) відповідає	
Обґрунтування доцільності видання	Які посібники та підручники є, чим пропонований відрізняється, яку якісно нову інформацію містить, у чому доцільність видання посібника (підручника)
Обґрунтування типу навчального посібника	Коротко вказати, чому саме такий тип навчальної літератури обрано автором, доцільність вибору цього типу
Перелік знань, умінь навичок, якостей, на формування яких спрямовано посібник	Чітко вказати на формування яких знань, умінь, навичок і якостей спрямовано посібник, окреслити засоби, якими це завдання буде реалізовано
Основні терміни, ключові поняття посібника (підручника)	Перелік термінів та ключових понять за розділами.
Статистична інформація	Відсоток навчальної програми, який охоплює посібник (конкретно назва програми і перелік тем)
	Кількість годин у навчальному плані – аудиторні + години для самостійної роботи (відповідно до плану)
	Кількість сторінок (вказати формат, розмір шрифту, інтервал).
На яку (які) категорію (категорії) спрямоване видання	Вказати призначення посібника (підручника)
Які етапи пройдені (від створення)	Апробація (де, який період, з якою категорією, які результати). Методична комісія (№ протоколу, дата засідання). Педагогічна (методична) рада (№ протоколу, дата засідання). Дата подання до науково-методичної ради НМЦ ПТО ПК.
Експертні висновки	Вказати, ким і які зроблено висновки

ДОДАТОК 6
Заява про розгляд посібника н/м радою

Голові науково-методичної ради
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області
Шевчук Л.І.

(Прізвище, ім'я, по батькові автора)

Прошу прийняти до розгляду науково-методичною радою НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області розроблений мною посібник _____ (назва посібника).

Дата

Підпис

ДОДАТОК 7
Зразок рецензії

РЕЦЕНЗІЯ

на навчально-методичний посібник викладача економічних дисциплін

Вищого професійного училища №25м. Хмельницького

МЕЛЬНИКОВОЇ Тетяни Олександрівни

«Основи галузевої економіки. Довідник для учнів з прикладами розв'язування задач та тестами для самоконтролю»

В людському суспільстві немає жодної сфери життя, жодної професії, немає і жодної країни, де б людина була незалежною від світу економіки, від економічних законів. Освіченою вважається людина, яка володіє основами економічних знань. Для того, щоб теоретичні знання предмета «Основи галузевої економіки» закріплювалися під час вивчення кожної теми, викладачем економічних дисциплін Т.О. Мельниковою розроблено посібник у формі довідника для учнів.

При професійній підготовці майбутніх операторів ПК, секретарів керівника та обліковців з реєстрації бухгалтерських даних предмет вивчається на I і II курсах. Тому посібник сформований за принципом від легшого до важчого.

У першій частині посібника подаються короткі теоретичні огляди за темами предмета з тестовими завданнями після вивчення кожної з тем.

У другій частині подано теоретичний матеріал за темами, що вивчаються на II курсі.

Закріплюється теоретичний матеріал на прикладах розв'язування задач, після чого дано задачі для самостійної роботи та завдання і тести для самоконтролю.

Довідник рекомендується як навчальний посібник з основ галузевої економіки для учнів ПТНЗ, які освоюють професії: оператор ПК, секретар керівника, обліковець з реєстрації бухгалтерських даних. Він допоможе кращому засвоєнню основних понять галузевої економіки та підприємництва, розвитку логічного, аналітичного, економічного мислення в учнів.

Навчально-методичний посібник зручний у користуванні. Він може використовуватися як викладачами економічних дисциплін, так і учнями.

Посібник рекомендується до поширення у професійно-технічних навчальних закладах та в школах з профільним навчанням.

Рецензент:

**Методист НМЦ ПТО ПК
у Хмельницькій області**

О.М. Чуйкова

РЕЦЕНЗІЯ на ТВІР, ПОСІБНИК

Рецензія – критичний відгук фахівця на твір (науковий, художній, публіцистичний), книгу, навчальний посібник тощо. Відгук містить зауваження, пропозиції та висновки. **Метою рецензії рукопису** зазвичай є рекомендація твору до друку. **Мета рецензії опублікованого твору** – складення йому аргументованої фахової оцінки.

Реквізити рецензії:

1. Назва документа (Рецензія на...).
2. Зазначення у назві:
 - заголовок рецензованої роботи та її обсягу (...рукопис посібника «Тестові завдання з української мови. 5 клас», обсяг – 100 с. комп'ютерного набору,...);
 - прізвище та ініціали автора рукопису (...автор - В.Ф.Жовтобрюх);
 - для виданих творів - видавництво та рік публікації (Харків: «Ранок», 2000).
3. Текст, що містить:
 - загальну характеристику теми аналізованої роботи та порушеної в ній проблеми, обґрунтування її актуальності, мотивації створення;
 - стислий виклад змісту роботи;
 - критичні зауваження, пропозиції;
 - висновки.
4. Підпис рецензента, завірений печаткою.
5. Дата.

Основні вимоги до рецензії: науковість, об'єктивність, недвозначність у висвітленні думок, доброзичливість, обґрунтованість висновків.

Характерними для рецензії є такі слова й вирази (мовні кліше): *автор показує (висвітлює, наголошує, заглиблюється, аргументує, аналізує, систематизує, вводить в обіг, розкриває, підкреслює, відтворює, охоплює, сперечається, полемізує, відкидає, заперечує); рецензована робота характеризується...; актуальність її визначається...; цінність роботи полягає в...; шкода, що у роботі немає (бракує)...; замало (непереконливо) висвітлено...; не розкрито...; робота має високий (низький) науковий рівень; заслуговує на схвалення...; становить певний (вагомий) внесок у розвиток...*

Висловлення зауважень і рекомендацій є для рецензії необхідним. Зазвичай перелікові помічених у рецензованій праці недоліків передують такі мовні кліше:

Відзначаючи в цілому відповідність рукопису вимогам Державного стандарту та змістовим лініям програми, схвально оцінюючи його змістове наповнення і методичний апарат, а також інноваційну структуру, вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження і пропозиції...

...Разом з тим, можна вказати й певні недоліки в роботі, подолання яких, як здається, підвищить якість роботи ...

Дозволимо собі висловити декілька рекомендацій, які, на нашу думку, могли б полішити зміст роботи...

У плані побажань можна зауважити таке...:

Найчастіше методистові або педагогу на прохання освітніх установ чи видавництва доводиться рецензувати рукописи підручників або навчальних посібників. Можна запропонувати такий **алгоритм роботи над рецензією**.

1. Ознайомившись з анотацією та передмовою до рецензованого рукопису, з'ясувати його адресата, мету й концепцію рецензованої роботи. Визначити ступінь актуальності роботи.

2. Визначити, відповідно до вимог якої навчальної програми створено підручник чи посібник. Простежити, чи повною є така відповідність, (чи обґрунтованими є відхилення від програми, якщо вони є).

3. З'ясувати наявність (відсутність) у рукописі інноваційних підходів до навчання, визначити міру їхньої ефективності.
4. Визначити рівень науковості викладу навчального матеріалу.
5. Звернути увагу на відповідність викладу віковим особливостям учнів.
6. Зазначити бажані доповнення (скорочення) щодо теоретичної частини роботи.
7. Скласти оцінку якості та систематизації дидактичного матеріалу. Зазначити бажані зміни (доповнення) щодо нього.
8. Визначити, наскільки оригінальною є рецензована робота.
9. Сформулювати висновки (рекомендувати до друку; рекомендувати до друку за умови виправлення вказаних недоліків; не рекомендувати до друку).

ЗРАЗКИ Рецензій

РЕЦЕНЗІЯ

на рукопис навчально-методичного посібника
«Практикум з орфографії»
(автор – О.Л.Сизоненко, обсяг – 150 с. комп'ютерного набору)

Рецензована праця – частина комплексу навчальних посібників з української мови для старшокласників та абітурієнтів. Спираючись на чинний правопис та шкільну програму, автор зробив потрібні акценти на складних випадках у написанні слів та їхніх форм. Виділені орфограми подано у контексті чітко й лаконічно сформульованих правил, що охоплюють практично всі розділи «Українського правопису». Таким чином, посібник систематизує знання учнів, закріплюючи їх у численних вправах. При цьому автор намагається максимально урізноманітнити види вправ (уписати пропущені літери, поставити слова в потрібній формі, виписати слова з певними орфограмами, написати під диктовку, класифікувати слова за певним принципом тощо). Важливо, що для самоконтролю в кінці посібника вміщено ключі-відповіді до вправ.

Хоча головну увагу приділено орфографії, користувач знайде для себе й рекомендації щодо вимови, тобто щодо орфоепічних норм української літературної мови. Це особливо актуально за сучасної мовної ситуації, коли частина вчителів шкіл, викладачів ВНЗ, а також акторів і дикторів радіо й телебачення перестали бути носіями зразкового мовлення. На нашу думку, орфоепічний компонент посібника варто відобразити у його назві.

Зупинимося на деяких зауваженнях і побажаннях:

у завданні вправи 21 (с. 18) читаємо: *записати слова фонетичною транскрипцією*, тоді як тут і надалі такі формулювання слід замінити усталеними *записати слова у фонетичній транскрипції*;

у вправі 5 (с.8) краще подати речення з однозвучними словами *Бровко – бровко*, замінивши для цього третє речення (можна запропонувати таке: *Якраз проти вікна, звичайно під барканом, дворовий пес Бровко лежав* (Л.Глібов);

у формулюванні правила про чергування [o], [e] з [i] слід додати інформацію про відхилення від правила;

у правилі на с. 63 і вправі 123 (на тій же сторінці) подано однакові слова *беру - вибирати, стерти – стирати*. В одному з випадків краще використати інші приклади, наприклад: *дерти – здирати, перу – обпирати, сперти – спирати*;

у правилі на с.89 варто зазначити, що в формі *статей* подовження не відбувається;

на с. 93 читаємо: «подовжуються приголосні в словах *бовван, овва, ссати, лляний...* та похідних від них. Традиційно ж ці слова розглядають як винятки в орфограмі «Подвоєння приголосних звуків»;

у вправі 201 (с.97) і вправі 204 (с.99) потрібно поставити знак наголосу над дієприкметниками і прикметниками з пропущеними літерами, бо саме від місця наголосу залежить їх частиномовна приналежність, а відтак і правопис;

у вправі 268 (с.127) слова *пофігізм і совкізм* потрібно зняти, бо вони мають відверте розмовно-сленгове маркування;

твердження щодо того, що «до III відміни належать іменники жіночого роду без закінчень» (с.149), «до II відміни належать іменники чоловічого роду без закінчень...» (с.154) є не коректними з погляду граматики. В обох випадках слід записати «іменники з нульовим закінченням»;

у завданні вправи 348 (с.176) читаємо: «записати прізвища в алфавітному порядку». Краще сформулювати так: «Розташувати й записати за алфавітом», бо алфавіт це і є усталений порядок літер;

розповідаючи про групи прикметників, доцільно зазначити про особливості відмінювання прикметників на – *лиций* (с. 179);

на с. 235 варто додати вправу на зіставлення прислівників і антонімічних сполук (типу *вгорі – в горі; по-іншому – по іншому*);

на с. 236 доречно буде зауважити про правопис складених прислівників, що пишуться окремо.

Усі викладені вище зауваження мають дорадчий характер і можуть бути враховані автором лише частково.

У цілому рецензований рукопис справляє дуже добре враження і заслуговує на схвалення. Навчальний посібник, підготовлений Л.Сизоненком, безперечно, стане в нагоді і учням-старшокласникам, і абітурієнтам, і студентам ВНЗ. На нашу думку, його слід надрукувати чималим накладом.

Рецензент: В.С. Пшенична, учитель української мови гімназії «NN» м.Н

Власноручний підпис В.С. Пшеничної засвідчую:

Директор гімназії «NN» В.І.Семенюк

Дата

РЕЦЕНЗІЯ
на рукопис посібника
«Рідна мова: тематичне оцінювання (6 клас). Робочий зошит»
(автор – Л.Т.Бондаренко, обсяг – 100 с)

З огляду на необхідність якісної й оперативної підготовки випускників загальноосвітніх шкіл до незалежного зовнішнього оцінювання рецензована праця є надзвичайно актуальною. За своїм змістовим наповненням подані в посібнику десять тематичних атестацій повністю відповідають вимогам чинної навчальної програми. За формою тестові завдання різноманітні, цікаві, відповідають віковим особливостям шестикласників. Добре, що завданням кожного типу передують чітка, стисла й вичерпна інструкція щодо їхнього виконання.

Важливим є те, що до кожної з лінгвістичних тем посібник містить по кілька варіантів тестових завдань. Завдання різних варіантів є рівноцінними щодо складності, що важливо для максимально об'єктивного визначення рівня сформованості знань і вмінь кожного шестикласника.

Позитивом роботи є те, що автором запропоновано чітку й справедливую шкалу оцінювання мовних знань і вмінь школярів, а тестові завдання розташовані від найлегшого до найбільш складного.

Дібраний до тестових завдань дидактичний матеріал (тексти, речення) є сучасним за змістом, цікавим і доступним для шестикласників, має пізнавальну цінність і виховний потенціал. Автором залучено інформацію культурологічного змісту, що є важливим для виховання патріотизму, поваги до вітчизняної історії, мистецтва України. Завдання дібрано й побудовано так, щоб школяр привчився «бачити» мовний матеріал, не хехтуючи при цьому його змістом. Завдяки посібнику школярі закріплюють і систематизують здобуті знання і теоретичного, і практичного плану.

У плані побажань можна зауважити таке:

1. Варто б відредагувати формулювання деяких завдань. Замість «у завданнях 11-14 запишіть відповідь у відведеному місці зошита» можна записати так: «завдання 11-14 виконайте й запишіть у відведених рядках». У завданнях на встановлення відповідності замість «відповідь упишіть у таблицю», мабуть, краще записати: «цифру, що відповідає правильній відповіді, впишіть до таблиці». Замість «правильно запишіть складне слово високо/врожайний...» (№15, с.28) – «складне слово високо/врожайний запишіть, знявши ризку, обгрунтуйте його написання».

2. У завданнях з лексикології (№ 13, с 20, 23) варто пояснити, чи мають шестикласники витлумачувати переносне значення виділених слів.

3. У завданні 9 (с.27,29, 32, 34) краще вилучити *–niv-, napiv-, полу-*, сформулювавши його простіше: *позначте рядок, у якому всі слова пишуться разом.*

Посібник надасть значну допомогу словесникові в його повсякденній роботі з учнями, слугуючи за взірць доцільного компонування й чіткого формулювання мовних завдань. Студентам педагогічних навчальних закладів книжка значно допоможе у навчанні. Посібником зможуть скористатися старшокласники й абітурієнти для повторення й узагальнення вивченого.

Книжка Л.Т.Бондаренко заслуговує на те, щоб якнайшвидше прийти до школи. Посібник варто надрукувати щонайбільшим накладом.

Кандидат філологічних наук, завкафедри методики
навчання української мови N-ського педагогічного університету

О.С.Полянська

Власноручний підпис О.С.Полянської засвідчую:

Ректор N-ського педагогічного університету

В.Д.Палієнко

Дата

ЗРАЗОК 5

РЕЦЕНЗІЯ
на рукопис посібника В.Федоренка «Авторські ігрові проекти»
(обсяг – 195 с. комп'ютерного набору)

Рецензований посібник представляє авторські ігрові проекти, пов'язані з навчально-виховною роботою, що має проводитися поза уроками. Мета проектів - плекання освіченої, ерудованої, високоморальної, одухотвореної особистості. Реалізація пропонованих проектів безсумнівно сприятиме створенню підґрунтя для переорієнтування шкільної освіти з навчання абстрактного усередненого школяра на якісну підготовку до життя конкретної дитини з урахуванням її індивідуальних інтересів, запитів і потреб. Пропоновані ігрові проекти мають закладати основи меганаукового мислення і світогляду, озброювати шкільну молодь необхідними методиками одержання й використання знань. Застосування ігрових форм роботи з учнями сприятиме їхньому науковому й художньому розвитку, забезпечить реалізацію ідеї інтегрованого навчального змісту й способів пізнавальної діяльності, гарантуючи уникнення примітивних шаблонів, які, на жаль, панують у позаурочній роботі сучасних ЗНЗ. Створені В.Федоренком ігрові проекти сприятимуть переорієнтуванню навчально-виховного процесу від застосування малоефективних на сьогодні репродуктивних навчальних форм на використання таких прийомів навчання, які б ефективно формували пізнавальну активність і самостійність учнів, розвивали б у них ініціативність, формували вміння діяти у нестандартних умовах, навчали і привчали не нагромаджувати факти, а шукати й знаходити творчі підходи до використання інформації. Зібрані в посібнику макро- й мікроігри, крім розвивальної, комунікативної, інформаційної та активізуючої функції, здійснюватимуть ще й функцію інтегративну, яка ідеально забезпечує міжпредметні зв'язки.

Посібник чітко структуровано. Він починається з передмови, у якій висвітлено роль ігрових проектів у модернізації освітньої системи, науково обґрунтовано використання ігрових технологій як засобу реалізації інтегративного принципу лінгводидактики. У посібнику представлені оригінальні й змістовні ігрові проекти: ігрові комплекси «Синтез наук», «Лінгвоматематика», «Лінгвоастрономія», «Ігровий університет», «Театр етикету «Здоровенькі були!» і под. Подано сценарні розробки макроігр і мікроігр, детально окреслено структуру кожного з конкурсів, турнірів, змагань, подано вичерпні методичні коментарі. Автором посібника запропоновано надзвичайно якісний ігровий матеріал, основою якого є відомості з української мови й інших (літератури, історії, математики, фізики, хімії, біології, географії й ін.) предметів шкільного курсу.

Текст посібника вдало доповнюють додатки - «Педагогічний цитатник» та «Практичні поради щодо проведення дидактичних ігор на уроках у школі».

Саме інтегративний освітній принцип є одним із визначальних у створеній в Українському колежі імені Василя Сухомлинського моделі навчально-виховного процесу. Саме в цьому широко

заному в Україні інноваційному закладі здійснюється розробка цілісного плану гуманітарної освіти, спрямованого на ефективну інтеграцію отримуваних школярами знань.

Створені В.Федоренком і апробовані в Українському коледжі імені Василя Сухомлинського ігрові проекти безумовно доповняють і збагатять арсенал сучасних методичних інновацій у царині інтегрованої освіти, сприятимуть вкрай необхідному перетворенню шкільного курсу рідної мови на засіб духовного розвитку особистості школяра. Вважаємо, що рецензований посібник необхідно видати якнайбільшим накладом. З огляду на виняткову актуальність книжки вона надасть неоціненну допомогу вчителів.

Кандидат педагогічних наук,
зав. лабораторії української мови
та літератури КМПУ ім. Бориса Грінченка

О. Глазова

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо навчальної програми

(заповнюється особою, що відповідає за проведення апробації в закладі на підставі результатів анкетування учнів, педагогічних працівників)

Назва програми _____
Автори _____

№	Критерії оцінювання	Оцінка (за 10-бальною шкалою)
1.	Відповідність навчального матеріалу (фактів, понять, законів) сучасному їх трактуванню і науковому тлумаченню	
2.	Здійснення програмою функції керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів	
3.	Надання учневі можливості самостійно оцінити досягнутий рівень засвоєння навчального матеріалу	
4.	Методична продуманість запропонованих тем	
5.	Сприяння моральному вихованню учнів	
6.	Сприяння формуванню в учнів свідомого ставлення до власного духовного і фізичного здоров'я	
7.	Сприяння удосконаленню комунікативних умінь і навичок, характеристик особистісного розвитку та саморозвитку	
8.	Ставлення учнів до програми	
9.	Можливість співпраці педагога та учня з оволодіння вимогами програми	
10.	Ставлення педагогів до програми	

Загальна оцінка

якості навчальної програми

(обрати відповідь (один варіант) і поставити знак "+" у відповідній графі)

№	Питання	Відповідь
1.	Програму доцільно використовувати без доопрацювання	
2.	Програму можна використовувати після доопрацювання	
3.	Програма потребує суттєвого доопрацювання і повторної апробації	
4.	Програму не можна використовувати	

Відомості про експерта

Статус експерта (необхідне підкреслити):

- проводив апробацію разом з учнями;
- ознайомився з програмою без запровадження в навчально-виховний процес.

Посада експерта: викладач, майстер виробничого навчання, методист, науковець, інше.

Педагогічний стаж: 0-5 років, 6-10 років, 11-20 років, понад 20 років.

Кваліфікаційна категорія експерта, педагогічне звання:

Науковий ступінь:

Місце роботи:

Прізвище _____ **Ім'я** _____ **По батькові** _____

Точність та об'єктивність отриманих результатів анкетування залежать від об'єктивності та відвертості відповідей респондентів, чіткої організації й оперативності процедури збору та опрацювання інформації.

АПРОБАЦІЯ ПІДРУЧНИКІВ І ПОСІБНИКІВ

Мета апробації

Мета першого етапу апробації: виявлення ставлення педагогів і методистів до навчальних програм і підручників, які проходять апробацію; діагностика педагогів, які беруть участь у апробації; фіксування рівня знань і вмінь учнів до початку роботи за новим підручником і наприкінці першого етапу.

Мета другого етапу апробації полягає у виявленні наявності у програмі, підручнику нових методологічних, дидактичних засад; засобів для формування загальнонавчальних умінь та навичок, здатності програми, підручника змоделювати розвивальний, особистісно зорієнтований навчальний процес; фіксування рівня знань і вмінь учнів на початку і в кінці другого етапу; визначення можливості використання програми для забезпечення викладання даного предмету та можливості використання підручника в загальноосвітній школі.

Характеристика підручника

Підручник – навчальне видання, яке систематизовано відтворює зміст навчального предмета, курсу, дисципліни відповідно до офіційно затвердженої або експериментальної навчальної програми. У відповідності до мети й завдань навчання та відповідно до рівня освітньої підготовки учнів підручник остаточно визначає обсяг і систему знань, що їх належить вивчити.

Вимоги до змісту підручника. Підручник повинен містити систематизований виклад навчального матеріалу, що відповідає навчальній програмі з даного предмета, а також вимогам до структури, обсягу та ступеня науковості розгляду матеріалу, співвідношення його розділів, параграфів з одиницями навчального часу, що відводиться на вивчення матеріалу.

Підручник у доступній для учнів формі повинен розкривати суть основних наукових ідей, законів, понять та їх зв'язків із суспільно-економічним розвитком країни і духовним життям суспільства, практичним застосуванням у сфері матеріального виробництва, містити відомості про визначальні галузі господарства та сфери обслуговування, найбільш розповсюджені виробничі й технологічні процеси.

При цьому має бути забезпечено коректність уведення наукових понять, їх відповідність загальноприйнятій термінології та символіці. Підручник повинен містити стислі відомості з історії науки, культури, техніки з метою розкриття еволюції наукових ідей, відкриттів, взаємозв'язку науки, виробництва, соціальної практики, ролі діячів науки, у першу чергу вітчизняних учених, у пошуку наукової істини. Зміст підручника має забезпечувати зв'язок з життям, бути спрямованим на формування особистості учня, розвиток його здібностей та обдарувань.

Матеріал підручника з предмета, що вивчається протягом кількох років, має бути викладений в логічній послідовності і являти цілісну систему з урахуванням внутріпредметних і міжпредметних зв'язків. Підручник повинен бути: цікавим для учнів; написаним мовою, що відповідає можливостям його засвоєння учнями певної вікової категорії на належному рівні і за встановлений час, інтерпретувати навчальний зміст у доступній їм формі, містити систему завдань, об'єктивно посилює для учнів і відповідати їх рівню розвитку, попередній підготовці і життєвому досвіду, не допускати при цьому примітивного спрощення та наукової вульгаризації змісту. Рівень доступності підручника повинен бути таким, щоб учень міг успішно

використовувати його для самостійного вивчення навчального матеріалу; при цьому можливе використання додаткових засобів навчання.

Вимоги до структури підручника. Підручник повинен мати таблицю змісту з нумерацією сторінок, у якій чітко відображається рівномірний розподіл матеріалу, простежується наочно-логічний його розвиток. У змісті підручника доцільно виділити такі структурні елементи, як: вступ, висновки, узагальнювальні тексти, наочні схеми, таблиці, завдання для систематизації та самооцінювання навчальних досягнень учнів. Підручник повинен містити додатки: словник, тлумачний словник технічних термінів, довідкові таблиці даних, список сучасної додаткової літератури, алфавітний покажчик. Доцільно, щоб кожен розділ підручника відповідав одній навчальній темі. Якщо розділ містить декілька навчальних тем, то це має бути відображено в його назві. Крім того, в підручнику мають бути попередні структурні складники (що треба вивчити, зв'язок з попереднім матеріалом і т. ін.) та завершальні структурні складники (підсумок, узагальнювальна таблиця або схема, інтегруюча ситуація тощо). У межах одного розділу бажано чергувати види діяльності (практичні роботи, спостереження, вправи, запитання і т. ін.). Відображені види діяльності мають сприяти набуттю навичок та вмій (пізнавальних, практичних, життєвих).

Вимоги до навчально-методичного апарату підручника. Підручник повинен виконувати функції управління пізнавальною діяльністю учнів, містити рекомендації до способу вивчення пропонованого матеріалу, сприяти розвитку творчої активності учнів та формуванню в них умінь самостійно застосовувати набуті знання на практиці. На це м.ають бути спрямовані спеціальні завдання для самостійної роботи над текстом та ілюстраціями підручника.

Для розвитку пізнавальних і творчих здібностей учнів у підручник включаються завдання і вправи, що формують загальні теоретичні та практичні навички розумової та фізичної праці. Диференційовані письмові вправи подаються з поступовим ускладненням та із зазначенням рівня їх складності.

При створенні підручників бажано передбачити застосування інформаційно-комунікаційних засобів у навчальному процесі, вивчення окремих розділів або в цілому предметів із застосуванням комп'ютерної техніки.

Зміст підручника має бути ілюстрований методично доцільними схемами, кресленнями та іншим графічним матеріалом, спрямованим на розкриття змісту основного матеріалу, доповнення і конкретизацію його. Ілюстративний матеріал може мати самостійне інформативне навантаження, посилювати емоційний вплив підручника і таким чином сприяти підвищенню ефективності сприймання і засвоєння навчального матеріалу. Художнє і технічне оформлення підручника повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам до навчальних книг.

Проведення тестування учнів у рамках апробації. Головна мета тестування учнів у рамках апробації навчальної літератури – визначення рівня навчальних досягнень учнів з даного предмета для отримання об'єктивної й достовірної інформації про те, як впливає навчальний матеріал, що проходить апробацію, на формування знань, умінь і навичок учнів.

Мета і завдання тестування визначаються метою конкретного етапу апробації навчальної літератури.

У програмі апробації виділяються **три етапи тестування**: стартовий, проміжний і підсумковий. Для кожного етапу визначається, що має бути визначено, хто має пройти дослідження, які висновки можна зробити на підставі його результатів. Стартове, проміжне і підсумкове тестування мають проходити ті ж самі учні. На всіх етапах тестування в ролі об'єкта перевірки виступає зміст навчального матеріалу, при цьому фіксуються елементи попередньо вивченого матеріалу, володіння яким є обов'язковим для успішної роботи учнів за навчальним матеріалом, що проходить апробацію.

Стартове тестування стану знань учнів спрямоване на виявлення: ступеня готовності учнів до роботи з новим навчальним матеріалом; ступеня засвоєння основних понять і вивчених блоків навчального матеріалу; необхідності повторення базових блоків і коректування наступних тем.

При **проміжному та підсумковому** тестуваннях фіксуються ті елементи, володіння якими є обов'язковим після засвоєння навчального матеріалу. Підсумкове тестування стану знань учнів має бути спрямованим на визначення ступеня засвоєння учнями навчального матеріалу, що проходить апробацію, та програмового і позапрограмового компонентів, що містяться в навчальному матеріалі.

Перше тестування проводиться в першій декаді вересня, друге – в кінці січня, третє – в кінці квітня, таким чином охоплюючи стартовий, проміжний і підсумковий етапи контролю знань, умінь і навичок учнів.

Тестові матеріали, що використовуються при апробації, як правило, являють собою предметні, вербальні тести досягнень з письмовим виконанням, з варіантами завдань закритого типу на вибір правильної відповіді, а також декількох завдань відкритого типу з обмеженим і вільним викладом відповіді.

Конструювання тесту складається з таких етапів:

- 1) визначення мети і завдань тестування на даному етапі;
- 2) складання наборів завдань та опис їхніх характеристик;
- 3) аналіз і відбір завдань;
- 4) компонування тесту;
- 5) проведення експертизи тесту (оцінка валідності (ступеня відповідності) завдань за змістом, уточнення значень характеристик завдань).

Проведення анкетування респондентів апробації підручників

Одним із засобів апробації в умовах навчального закладу є проведення моніторингу якості підручника.

Моніторингове дослідження здійснюється методом анкетування педагогів та учнів за відповідно розробленими анкетами.

В анкетуванні щодо якості кожного підручника бере участь певна кількість педагогів, які залучають своїх учнів. Точність отриманих результатів анкетування залежать від об'єктивності та відвертості відповідей респондентів, чіткої організації й оперативності процедури збору та відправки інформації. Координатор моніторингового дослідження – методист – проводить вступний інструктаж педагогів-респондентів, звертає їхню увагу на правила заповнення анкет: на кожне запитання дається лише одна відповідь і позначається знаком «+».

Підготовка узагальнених результатів апробації підручників

З метою оптимізації та раціоналізації роботи педагога та методиста щодо узагальнення результатів апробації пропонується така структура звіту про проведення апробації:

Відомості про підручник (автор, назва, предмет, професія, курс, навчальний заклад).
Відомості про респондентів апробації:

респонденти назва закладу	педагоги (загальна кільк. та кільк. зі званням «викладач-методист» та з наук. ступ.)	Учні (загальна кількість)
назва навчального закладу		

Зауваження та пропозиції (із зазначенням розділу, параграфа, пункту, абзацу, назви ілюстрації, таблиці, схеми; номера сторінки):

до змісту підручника	
до структури підручника	
до навчально-методичного апарату підручника	

Узагальнений експертний висновок:

№	Критерії оцінювання	Оцінка (за 5-бальною шкалою)
1.	Науковість викладу навчального матеріалу	
2.	Формування світогляду	
3.	Виховний потенціал навчального матеріалу	
4.	Розвивальний ефект навчального матеріалу	
5.	Дидактична досконалість навчальної книги	
6.	Методичне забезпечення	
7.	Ергономічні показники	

На кожен підручник, що пройшов апробацію, крім цього, короткого, оформлюється й подається повний узагальнений висновок за такою схемою:

Індекс	Назва критерію і формулювання його змісту	Оцінка (від 1 до 5)
1	Науковість викладу навчального матеріалу	
1.1	Відповідність навчального матеріалу (фактів, понять, законів) сучасному їх трактуванню і науковому тлумаченню	
1.2	Висвітлення в підручнику сучасного стану розвитку науки і техніки, ознайомлення з творчим доробком і внеском видатних учених у скарбницю світової науки	
1.3	Розкриття досягнень української науки та її ролі в науково-технічному прогресі людства, ознайомлення з доробком українських учених	

1.4	Загальна характеристика науковості викладу навчального матеріалу	
2	Формування світогляду	
2.1	Філософсько-світоглядна підготовка учнів, вироблення в них ціннісного ставлення до життя, сенсу життя	
2.2	Розкриття основних засад і наукових принципів курсу (предмета)	
2.3	Формування методологічних знань. Ознайомлення з методами пізнання або формами діяльності	
2.4	Розкриття причинно-наслідкових зв'язків, взаємозв'язку явищ і процесів у природі, суспільстві, пізнанні світу	
2.5	Висвітлення внутріпредметних і міжпредметних зв'язків, формування на їх основі інтегративних уявлень про навколишній світ і його закономірності	
2.6	Формування наукової або художньої картини світу, сучасного стилю мислення	
2.7	Загальна характеристика філософсько-світоглядного спрямування навчального матеріалу	
3	Виховний потенціал навчального матеріалу	
3.1	Моральне виховання учнів, формування етичних норм і гуманістичних ціннісних орієнтацій	

3.2	Виховання в учнів громадянської позиції, патріотичних почуттів, соціальної активності, відповідальності, толерантності в міжнаціональних стосунках	
3.3	Екологічне виховання, спрямованість на дбайливе ставлення до природи, відповідальність за її збереження та охорону	
3.4	Виховання правової культури, розвиток демократичної правосвідомості	
3.5	Виховання естетичної культури сприйняття дійсності, формування почуття прекрасного та естетичних ідеалів	
3.6	Виховання свідомого ставлення до праці, дисциплінованості, здатності учнів до безпечної життєдіяльності в сучасному високотехнологічному суспільстві	
3.7	Загальна характеристика ціннісно-оцінкових орієнтацій навчального матеріалу і його виховного потенціалу	

4	Розвивальний ефект навчального матеріалу	
4.1	Вплив навчального матеріалу на мотивацію навчальної діяльності учнів, розвиток інтересу до навчального предмета	
4.2	Розвиток пізнавальних здібностей учнів, спонукання їх до творчої діяльності, продуктивного мислення	
4.3	Здатність навчального матеріалу до розвитку інтелекту і логічного мислення учня	
4.4	Вплив навчального матеріалу на емоційну сферу формування особистості	

4.5	Розвиток психомоторики учнів, формування у них практичних умінь і навичок	
4.6	Загальна характеристика впливу навчального матеріалу на психічний розвиток особистості	
5	Дидактична досконалість навчальної книги	
5.1	Відповідність навчального матеріалу підручника навчальній програмі	
5.2	Системність і логічність викладу навчального матеріалу, вдалість структурування його змісту, послідовності вивчення тем	
5.3	Доступність навчального матеріалу, відповідність змісту віковим можливостям учнів і нормам навчального часу	
5.4	Забезпечення наступності в навчанні, врахування готовності учнів до засвоєння навчального матеріалу на запропонованому рівні	
5.5	Відповідність принципам розвивального навчання, втілення адекватної йому технології навчання	
5.6	Забезпечення наочності викладу навчального матеріалу, достатність ілюстративного матеріалу	
5.7	Відтворення в навчальному матеріалі засад диференційованого підходу до навчання учнів	
5.8	Можливість використання даного підручника в комплексі з іншою рекомендованою навчальною літературою (хрестоматіями, збірниками, наочними посібниками тощо)	
5.9	Загальна характеристика дидактичної досконалості підручника	

6	Методичне забезпечення	
6.1	Здійснення підручником функції керування навчально-пізнавальною діяльністю учнів	
6.2	Наявність методичного апарату забезпечення організації самостійної роботи учнів	
6.3	Надання учневі можливості самостійно оцінити досягнутий рівень засвоєння навчального матеріалу	
6.4	Методична продуманість запропонованих питань, завдань і вправ, їх достатність і досконалість добору	
6.5	Методична цінність і різноманітність ілюстративного матеріалу	
6.6	Відповідність змісту наявним засобам і матеріальній базі вивчення предмета	
6.7	Загальна характеристика методичної цінності підручника	
7	Ергономічні показники	
7.1	Якість поліграфічного виконання підручника	
7.2	Якість виготовлення і друкування наочно-ілюстративного матеріалу	
7.3	Задоволення санітарно-гігієнічним вимогам (розмір шрифту, якість паперу, підбір кольорів, вага тощо)	
7.4	Естетика оформлення книги	
7.5	Загальна характеристика ергономічної досконалості підручника	
	<i>Усереднена оцінка</i>	

Загальна оцінка якості підручника (поставити позначку “+”):

підручник можна використовувати як основний без доопрацювання	
підручник можна використовувати як основний після доопрацювання	
підручник можна використовувати як допоміжний без доопрацювання	
підручник можна використовувати в як допоміжний після доопрацювання	
підручник не можна використовувати	

Аркуш моніторингу якості електронного навчального видання (ЕНВ)

Назва та вид видання:

П.І.П. автора (авторів) _____

ПТНЗ _____

Назва навчальної дисципліни/виду навчальної діяльності _____

Шифр і назва напрямку підготовки (спеціальності, професії) _____

Критерії якості ЕНВ та їх оцінка

Назва критерію	Оцінка рівня якості (низький, середній, достатній)
1. Відповідність структури навчального видання його виду *	
2. Відповідність програмі навчальної дисципліни, освітньо-професійній програмі державного стандарту	
3. Науковий рівень видання	
4. Актуальність та новизна матеріалу	
5. Повнота та якість навчального матеріалу	
6. Систематичність, структурованість і послідовність подачі матеріалу	
7. Доцільність та якість ілюстративного матеріалу	
8. Чіткість визначень, формулювань, висновків	
9. Дотримання загальноприйнятої термінології, норм, правил, стандартів; відповідність позначень величин чинним вітчизняним та міжнародним стандартам	
10. Використання активних методів та технологій навчання	
11. Наявність методичного апарату видання (організація самостійної роботи учня, розвиток логічного мислення тощо)	
12. Повнота і якість дидактичного апарату (зміст, вступ, заключна частина, посилання на літературу тощо)	
13. Досконалість літературного стилю	
14. Дотримання вимог до оформлення видання (набір тексту, шрифт, виконання таблиць, набір формул тощо)	
Підсумкова оцінка	

Відповідальний за моніторинг _____

прізвище та ініціали методиста НМЦ ІТТО ПК

підпис

дата